

Egy élet kötelez... Tóth Sándor textilművészete

Mire kötelezte magát Tóth Sándor az életben?

Tóth Sándor már korán elkötelezte magát a föld szeretetének, a kunkarcagi puszta síkságának, a föld barázdáinak, a föld színeinek, kunhalmok emlékének, hazaföldjének. Mind forma világában, mind színeiben a művész az alföld síkságára, a puszta és a föld színeire nyúl vissza - eredetére.

Tóth Sándor elkötelezte magát a hétköznapiak egyszerű s archaikus tevékenységeinek, kötél sodrásnak, kosárfonásnak és szőnyszövésnek. Elkötelezte magát a karcagi tanyavilág eszközeinek és a hétköznapiak népi tárgyvilágának. Műveibe befonja a darab hámfát, gyeplőt. Ott rejlenek bennük az öblösödő fonott kosarak, az ösméhes, kerámia korsók és tálak, kerítés palánkok.

A művész elkötelezte magát a textilnek. A természetes szálak anyagoknak: a szizálnak, pamutnak, kendernek és lennek, a fapalánkoknak, a rézhúznak. A szálak anyagokban rejlik a feszültségnek, ami arra inspirálta, hogy feszesen beszöjje vetülékbe a szálakat, de ugyanakkor helyenként ki is oldja, bontsa őket, hogy a rostos szálban rejlik feszültséget kipattintsa és láthatóvá tegye. A vetülékbe beszöjött pamut, len fonál vagy a sodort szizál illetve kender kötél, lágú vagy épp érdes, durvább tapintású, szikárabb. A művész elkötelezte magát ezeknek az anyagoknak a tapintása mellett. Kézbe vette, formálta őket s elkötelezte magát természetes színárnyalatainak: a kender szürkésbézs színének, az idő múltával a szizál aranyló sárgásbarnává beérő színének.

Tóth Sándor elkötelezte magát a textilművészetnek. Pályafutása kezdetén a főiskolai évek után, habár néhány évet gyári textil tervezőként a budakalászi Lenfonó és Szövőipari Vállalatnak dolgozott, a szövött textil területéről már a 60-as évek végén a képző- és iparművészet irányába lépett. A hatvanas évek végétől elkötelezte magát a textilek azon „forradalmi” generációjának, akik a szocialista realista és propaganda ideológiával szemben a művészetben határokat feszegettek. Erre lehetőséget adott neki a politikailag kevésbé cenzurázott iparművészet. Faliképeiben a felületre applikált kötelkötegekkel a síkból a térbeliség irányába töri át a műfaj határait: a faliképből a „textil dombormű” fele. Amikor sodrott és vastag köteleit több rétegben applikálja a felületre, így például az *Felhőszakadás* című (1974) szövött len és kender faliszőtésén érezhetővé válik a textil tömege, a súllyukkal vastag és több rétegben felvarrt kötelek. Szimbólikusan nem csak az ég szakad itt le a viharos dübörgő nyári esőre emlékeztetve, hanem magában Tóth textilművészetében határokat szakít át és fel!

Amikor Tóth Sándor elkötelezte magát a kortárs textil képzőművészetnek, nem csak a síkból a dombormű fele, hanem magába a térbe is kilép. Textil transzparenciái, amelyeket sajátos egyedi kombinált technikával fon és sző membránszerű térbe lógatott elemek. Ezekkel a munkáival a síkot elhagyja, környezetet formál. Fellógatott, fonott és szövött textilei tereket határolnak el és ugyanakkor meghagyják transzparenciának és áthatolhatónak is. A negyedik emeleti lakásuk erkélyéről kilógatva készültek ezek az alkotásai. Az egyik ilyen textil térelemével 1971-ben az V. Nemzetközi Textil Biennálén Laussaneban díjat nyert.

Végül megszületnek textil plasztikái. Textil szobrai közt: az *Ösméhes*, a *Piros Virág* (1980), *Láng* (1975) öblösödő kosárformaként a *Bőség* (1986), *Törpe* (1986) fejek, korallok (1986-*Barna korall*, 1987), obeliszkek és oszloppárok. Ezekkel emléket állít ősi, le hanyatlott kultúráknak és egy archaikus népi tárgyi világnak, természeti növekedésnek, folyamatoknak, mint a megkövülésnek vagy összenövéseknek.

Grafikáiban is kifejezésre jut Tóth Sándor elkötelezettsége. A kötél motívuma grafikáin szürreálisan domboruló tájjá, a felhők alól kitörő napsugarakká, egy kiránduláson a széltől felborzolt hajtincsekké, tenger öbl hullámaivá, fák gyökereivé válik. Családi füveskönyv lapjait, hagyomány és családi örökséget szövelük a művész be, egészíti ki kötél kézjegyével a sorokat és hagyatékot.

Tóth Sándort elköteleződött kapcsolataiban is. Családja irányában. Apjának egy kévét a vállán cipelő alakja megjelenik a csűr ajtajában egy rajzán. Más grafikáiban felbukkannak családja és őseinek dokumentumai: a kommunizmusban földjüket vesztett ősei birtok levele vagy hagyatéki végrendelet, egy családi füveskönyv lapjain felhalmozott tudás és praktikák. Ezeket a művész összegyűjti, megőrzi, beszövi, kiegészíti rajzzal, kötelekkel pótolja töredékeiket. Feleségével, Gaál Zsuzsával kötéloszlopokként állnak egymás mellé (*Örzök*, 1994): a szigorú zárt oszlop mellett egy öblösödő forma. Egymáshoz kötötte őket érzelem, döntés és kötelezettség, mint rajzain a lekötözött emberpárokat, akik akár a szabadulás vágyát is kelthetik bennünk s ugyanakkor emlékeztetnek bennünket az életre szóló kötelékekre, házasságra.

Tóth Sándor elkötelezte magát a hitnek. Családja református, a főiskolai évektől feleségével a felsőerdősi metodista gyülekezetbe kerül. Oda fiatal házas, majd családi, gyerekes baráti és hitbeli kör köti. A kelenföldi evangélikus gyülekezetben, ahol lányait keresztelteti meg s konfirmálnak, hosszú évtizedekig jár. Grafikáin érezhetőek Isten áldásának kötél sugarai. Út rajzolódik ki kötelekkel beszött mezőn a zöld kövek közt az ég fele. Krisztussal a Golgota fele vezető stációkat járja végig a nagy héten épp itt kiállított grafika sorozatában, amelyeken palánkokat kötözött egymáshoz a művész köteleivel. Ezekkel formálta a stációk római számait és utalt Krisztus keresztútjára, megkötöttségére. Az óbudai metodista egyház imatermébe faliképet készített a művész, amelyen a föld és ég összeér, félkörívben borul bézs szíval szívirvány a barna föld fölé és a kereszt körül fehérén világít a pamut kötelekkel beszött ég. Ez a munkája személyes pszichés krízisén is átsegíti, újra teret nyit életében a kötéllel és palánkokkal befalazott és beszött grafikáinak szűk tere után.

Egy élet köti és kötelezi Tóth Sándort. A föld, a haza, az eredet, a művészet, kapcsolatok és a hit. Egyik utolsó grafikáján 2009-ben gúzsba teszi, halomra összehordja textileit, szobrait és meggyújtja. Miért veti tűzbe alkotásait a művész? Mintha a gyehenna tüze tenné próbára, mi maradandó mind ebből az életműből és mi múlik el. A textil maga, a rostos szálak anyaga művészetében mind múlandó, könnyen szétfoszlik az idő múltával és műalkotásainak anyaga önmagában emlékeztet minket múlandóságunkra. S mégis textilalkotásaiban a sodort szálfeszültsége, amelyet egy-egy helyen elmetszve a művész láthatóvá tesz, kiszabadít, erőt sugall. A szálakban és az élő rostokban rejlő élet jelei kipattannak, alkotó erejében kifejezésre törtek és mint gondolatok leképződtek a múlandó anyagban. Így műalkotásaiban és életművében végighúzódik az élet szála!

Kreer Alexandra (művészettörténész, a művész lánya)